

Το πρόβλημα της οικονομικής πολιτικής

Με την ευθύνη
Οικονομίας

**του Γιάννη Στουρνάρα, Καθηγητή Οικονομικών στο Πανεπιστήμιο Αθηνών,
Προέδρου του Ομίλου Προβληματισμού για τον Εκσυγχρονισμό της Κοινωνίας μας
(ΟΠΕΚ)**

«Δεν υπάρχει ούριος άνεμος για κάποιον που δεν ξέρει που πηγαίνει». Η κλασική αυτή ρήση του Σενέκα αποτελεί το άλφα και το ωμέγα, όχι μόνο για την πλοήγηση ενός σκάφους, αλλά και για την άσκηση της οικονομικής πολιτικής. Άλλωστε ο Robert Solow, κάτοχος βραβείου Nobel στα Οικονομικά, έχει παρομοιάσει την άσκηση της οικονομικής πολιτικής με την πλοήγηση ενός σκάφους: Έχοντας καθορίσει την βασική του πορεία, ο καλός ο καπετάνιος προβαίνει σε διορθωτικές κινήσεις ανάλογα με την ταχύτητα και την κατεύθυνση του ανέμου, αλλά και άλλους εξωγενείς παράγοντες.

Η βασική πορεία της ελληνικής οικονομίας καθορίστηκε από τις εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας. Παρά τα εναπομένοντα προβλήματα, τα τελευταία δέκα χρόνια η ελληνική οικονομία μεταμορφώθηκε από «μαύρο πρόβατο» της Ευρωπαϊκής Ένωσης - έτσι μας αποκαλούσαν το 1993 - σε μέλος της Ευρωζώνης, με ρυθμό ανάπτυξης της τάξης του 4%, με μεγάλη βελτίωση στις υποδομές της και με αυξημένο διεθνές κύρος. Η υλοποίηση υψηλής ποιότητας Ολυμπιακών υποδομών και η επιτυχής διεξαγωγή των Ολυμπιακών Αγώνων αποτέλεσε μια μείζονα εθνική επένδυση και μια πολύ μεγάλη διαφήμιση της χώρας μας και της ικανότητας των ανθρώπων της να φέρουν σε πέρας ένα πολύπλοκο, οργανωτικά και κατασκευαστικά, έργο προς όφελος κυρίως δικό μας αλλά και όλης της ανθρωπότητας, με κόστος που δεν ξεπερνά το 2% του συνόλου των κρατικών δαπανών της περιόδου 2000-2004 ή το 15% του προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων.

Η σημερινή κυβέρνηση βρέθηκε στην αξιοζήλευτη θέση, που σε παρόμοιά της δεν βρέθηκε άλλη κυβέρνηση από καταβολής του σύγχρονου ελληνικού κράτους, να έχει κληρονομήσει αυτή την οικονομία και αυτές τις υποδομές.

Δεν θα υπήρχε αποδοτικότερος και ευκολότερος τρόπος οικονομικής διακυβέρνησης αν η σημερινή κυβέρνηση στηριζόταν στα θετικά στοιχεία της προκατόχου της, διόρθωνε τα κακώς κείμενα, και προχωρούσε στην άμεση εφαρμογή μιας διαρθρωτικής πολιτικής που θα αναδείκνυε και θα αξιοποιούσε ακόμα περισσότερο τα δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της μετά-Ολυμπιακής Ελλάδας. Αυτή άλλωστε ήταν η αρχική προσδοκία όσων παρακολουθούν τις οικονομικές εξελίξεις αλλά και των αγορών, δεδομένης μάλιστα της άνετης εκλογικής νίκης της κυβερνώσας παράταξης σε δύο συνεχείς αναμετρήσεις. Επιπλέον αυτό απαιτεί ο σύγχρονος πολιτικός πολιτισμός, η λογική, και το μακροχρόνιο πολιτικό όφελος, όπως τουλάχιστον προκύπτει από τη μετεκλογική συμπεριφορά πλείστων όσων ευρωπαϊκών κυβερνήσεων αλλά και των λίγων εξαιρέσεων (π.χ. Πορτογαλία).

Οι προσδοκίες αυτές διαψεύστηκαν. Η αρχική ευφορία των αγορών γρήγορα μετατράπηκε σε απογοήτευση, οι τιμές των μετοχών υποχώρησαν σημαντικά, παραδοθήκαμε αμαχητί (για να χρησιμοποιήσω την ηπιότερη δυνατή έκφραση) στη διαδικασία του υπερβολικού ελλείμματος, ενώ οι διεθνείς οίκοι προειδοποιούν ότι θα προχωρήσουν σε υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας. Οι επικοινωνιολόγοι της κυβέρνησης συνεχίζουν να «χαϊδεύουν αυτιά», συμβουλεύοντάς την να ακολουθεί το «μη μου τους κύκλους τάρατε», που μπορεί να εξασφαλίζει την ησυχία της βραχυπρόθεσμα, δημιουργεί όμως μεγάλες οικονομικές φουρτούνες μακροπρόθεσμα.

Το γιατί διαψεύστηκαν οι προσδοκίες δεν είναι δύσκολο να εξηγηθεί. Αντί να δούμε τα πρώτα δείγματα μιας συστηματικής, δυναμικής και σύγχρονης οικονομικής πολιτικής, με διαχρονική εξειδίκευση των στόχων και των μέσων, βλέπουμε (α) μια πρωτοφανή επιχείρηση απαξίωσης του έργου της προηγούμενης κυβέρνησης (β) την ψήφιση ad hoc νόμων που θίγουν, κατά την άποψή μου, καίρια την αξιοπιστία της οικονομικής πολιτικής, όπως οι ρυθμίσεις των εκκρεμών φορολογικών υποθέσεων, των λεγόμενων «πανωτοκίων», και, κυρίως, τα μέτρα για τον «επαναπατρισμό» κεφαλαίων, τα οποία διαχωρίζουν κυριολεκτικά τους Έλληνες σε «αμνούς και ερίφια» (γ) τον εξαναγκασμό σε παραίτηση των διοικήσεων, και τον διορισμό νέων, σε τράπεζες και άλλες εισηγμένες εταιρείες, οι περισσότερες από τις οποίες νέες διοικήσεις προχώρησαν σε άμεσες αλλαγές καταξιωμένων διευθυντικών στελεχών και αντικατάστασής τους με συνδικαλιστικά στελέχη ή φίλα προσκείμενους στην

κυβερνώσα παράταξη, παραβιάζοντας βασικές αρχές εταιρικής διακυβέρνησης (δ) την άσκηση πίεσης στις νεοδιορισθείσες διοικήσεις τραπεζών να δεχθούν τις ρυθμίσεις για τα λεγόμενα «πανωτόκια» και κυρίως, να προχωρήσουν σε αναχρηματοδοτήσεις συγκεκριμένων επιχειρήσεων που, μέχρι πρότινος, τόσο ο υπηρεσιακός μηχανισμός όσο και οι διοικήσεις των τραπεζών αυτών αντιμετώπιζαν με καθαρά τραπεζικά κριτήρια (ε) αντικρουόμενες και κινδυνολογικές απόψεις κυβερνητικών στελεχών για πλείστα όσα θέματα που αφορούν την οικονομία και τη σκοπιμότητα των Ολυμπιακών Αγώνων σε συνδυασμό όμως με άκρατη «υποσχესιολογία» και (στ) την παρατεταμένη αδράνεια των δημοσιονομικών μηχανισμών, τόσο από την πλευρά των εσόδων όσο και από την πλευρά των δαπανών.

Για να αποφευχθούν τα χειρότερα, πρέπει άμεσα να υπάρξει αλλαγή πλεύσης. Η εμπάθεια για τους προηγούμενους αποτελεί κακό σύμβουλο, και σύνδρομο μιας άλλης εποχής. Η ρητορεία περί καταπολέμησης της σπατάλης παραμένει κενή περιεχομένου όταν (α) δεν κατονομάζεται η σπατάλη αυτή και (β) έξι μήνες μετά την ανάληψη της εξουσίας από τη νέα κυβέρνηση, ο ρυθμός αύξησης των τρεχουσών δαπανών επιταχύνεται. Η οικονομική πολιτική πρέπει να βλέπει μπροστά, όχι πίσω, εκεί που υπάρχουν οι προκλήσεις, οι οποίες πρέπει να αντιμετωπιστούν με ρεαλισμό, σοβαρότητα, ευελιξία και αίσθημα ευθύνης.

Έμφαση, κατά την άποψή μου, πρέπει να δοθεί σε μια επιθετική διαρθρωτική πολιτική με επίκεντρα (α) το δημόσιο τομέα και την ενίσχυση του στρατηγικού, εποπτικού και κοινωνικού του ρόλου, (β) τη βελτίωση της παιδείας, της εκπαίδευσης και της κατάρτισης και της σύνδεσης των δύο τελευταίων με τις ανάγκες της οικονομίας (γ) την επιχειρηματικότητα και τον ανταγωνισμό με την απλοποίηση και κωδικοποίηση της φορολογίας, την αλλαγή του τρόπου των φορολογικών ελέγχων, την κατάργηση γραφειοκρατικών διαδικασιών στην είσοδο και έξοδο επιχειρήσεων, την μετατροπή του Ελληνικού Κέντρου Επενδύσεων σε «Κέντρο μιας Στάσης» που αναλαμβάνει όλες τις εγκριτικές διαδικασίες μιας ξένης επένδυσης, την αλλαγή του τρόπου χορήγησης των ποικίλων αδειών εκ μέρους του κράτους, το άνοιγμα των «κλειστών» επαγγελμάτων, τη πλήρη απελευθέρωση της αγοράς καυσίμων κ.λ.π., (δ) την άμεση εφαρμογή των ευρυζωνικών δικτύων προκειμένου να διαχυθούν ταχύτατα τα οφέλη και να προκύψουν οι συνέργειες από την κοινωνία της γνώσης και της

πληροφορίας (ε) την επέκταση των αποκρατικοποιήσεων (στ) τη σύναψη μιας νέας εταιρικής, επενδυτικής σχέσης ιδιωτικού-δημόσιου τομέα για την κατασκευή και χρηματοδότηση δημοσίων έργων (Private-Public Partnership, PPP) που εξοικονομεί επενδυτικούς πόρους και εξασφαλίζει μεγαλύτερη λειτουργικότητα - το σχετικό νομοσχέδιο ήταν ήδη έτοιμο από πριν - (ζ) την άμεση αντιμετώπιση των νέων διεθνών ρυθμιστικών προκλήσεων, ιδιαίτερα στο χώρο των Τραπεζών (εφαρμογή των Διεθνών Λογιστικών Προτύπων - που συναρτάται άμεσα με την επίλυση του ασφαλιστικού των Τραπεζών αλλά και με άλλα τεχνικά θέματα - και των νέων εποπτικών κανόνων) (η) την ενίσχυση των ανεξάρτητων εποπτικών αρχών (Συνήγορος του Πολίτη, Τράπεζα Ελλάδος, Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς, Επιτροπή Ανταγωνισμού, Εποπτεία Ασφαλιστικών Εταιρειών κ.λ.π.) προκειμένου να αυξηθεί η διαφάνεια και να καταπολεμηθεί η διαφθορά (θ) την προετοιμασία της διαπραγμάτευσης του Δ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης με επίκεντρο την επένδυση στον ανθρώπινο παράγοντα, δηλαδή στην εκπαίδευση, την κατάρτιση, την κοινωνία της γνώσης και της πληροφορίας σε συνδυασμό με το «άνοιγμα» των Πανεπιστημίων μας στην οικονομία (ι) την εμπορική και κοινωνική αξιοποίηση των ολυμπιακών υποδομών, οι οποίες αποτελούν ένα πολύ σημαντικό περιουσιακό στοιχείο, ιδιαίτερα για τους νέους.

Η κοινωνία και η οικονομία μας καλούνται σήμερα να βρουν χρυσές τομές. Κυρίως όμως, η μεγαλύτερη πρόκληση στο χώρο της οικονομίας είναι να υπάρξει η «χρυσή τομή» μεταξύ δημοσιονομικής σταθερότητας, κοινωνικής πολιτικής και αναγκαίων πόρων για επενδύσεις. Δοθείσης της ανάγκης για περαιτέρω αποκλιμάκωση του δημόσιου χρέους και του ελλείμματος (ως ποσοστά του ΑΕΠ), αλλά και με βάση τις αντικειμενικές ανάγκες για αύξηση των κοινωνικών δαπανών με σκοπό τη μείωση της φτώχειας και των δαπανών για την Παιδεία και την Υγεία, θα πρέπει να υπάρξει σημαντική εξοικονόμηση πόρων από τέσσερις κυρίως πηγές: (α) τις αμυντικές δαπάνες (β) τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης (γ) τις αποκρατικοποιήσεις και (δ) τον τρόπο που προκηρύσσονται και χρηματοδοτούνται τα δημόσια έργα, δηλαδή με σημαντική συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα (PPP). Αυτή η «χρυσή τομή» είναι εφικτή, αρκεί να εξειδικευτούν άμεσα οι στόχοι και τα μέσα, να τεθούν «σφιχτά» χρονοδιαγράμματα, αυστηρές προτεραιότητες και να μπει σε εφαρμογή η επιθετική διαρθρωτική πολιτική που αναφέρθηκε πριν, προκειμένου να επιταχυνθούν οι ρυθμοί ανάπτυξης και να απελευθερωθούν παραγωγικές δυνάμεις στην οικονομία.

Βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας αποτελεί το ανθρώπινο δυναμικό της. Επομένως, ουσιαστικός παράγων επιτυχίας της οικονομικής πολιτικής είναι η κινητοποίηση αυτού του δυναμικού. Προϋπόθεση για αυτό είναι η αξιοκρατία, η αίσθηση του κοινού συμφέροντος, η έλλειψη διαχωριστικών γραμμών μεταξύ των «δικών μας και των άλλων». Υπάρχει η βούληση για αυτά; Νομίζω ότι εκεί θα κριθούν πολλά.